

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Litteraturvetenskapliga institutionen
Interdisciplinär uppsats

De koloniala dragen i Okot p´Biteks lyrik

och

Hur man kan använda p´Biteks lyrik i undervisningen

HT 2008
Författare: Ulrika Junermark
Handledare: Eva Lilja, Ann Boglind

Innehållsförteckning

Inledning	3
Vad är lyrik?	4
Lyrik i skolan	4
Syfte	6
Frågeställningar	6
Teoretiska begrepp	6
Mimikry	7
Hybriditet	8
Metod	9
Östafrikas litterära historia	10
Okot p´Bitek	12
Material	13
Lyrikanalys	16
Avslutande diskussion	23
Käll- och litteraturförteckning	25
Bilaga	26

Inledning

Att koloniseringen av den afrikanska kontinenten har satt djupa spår både i ländernas nuvarande gränsdragning samt kulturer, är det väl ingen som tvivlar på. Men att det även märks i deras litteratur kanske inte är lika självklart. Att de författare som skriver till exempel lyrik, har påverkats så pass att det än idag är möjligt att se drag av kolonialismen i deras dikter. Att skriva var författarnas sätt att tala om för koloniserarna under vilka förhållande de levde, men att fritt använda sig av ordets makt innebar ofta frihetsberövande i form av fängelse eller husarrest. Flera författare har blivit av med sina arbeten eller tvingats i landsflykt. Deras verk har också censurerats eller förbjudits helt och hållet.

En bit in på 60-talet hade självständighetskampen lett till nationellt oberoende i större delen av Afrika, men i de portugisiska områdena dröjer det ännu till 70-talets mitt.

Etiopien, Liberia och Sydafrika var redan självständiga stater och följdes 1952 av Egypten, Sudan och Marocko. Tunisien blev självständigt 1956, tätt följt av Ghana 1957 och Guinea 1958. Resterande länder fick sin självständighet under 60-talet, förutom ett tiotal, som blev självständiga under 70-talet.¹ Länderna är nu postkoloniala kulturer.

Afrika visar tydliga spår efter attackerna utifrån, efter en lång rad koloniala krig. Araberna, som redan i slutet av 1000-talet, påbörjade plundringen av kontinenten och européerna som effektiviserade utplundringen. Portugiserna höll redan på 1400-talet till utmed kusterna. Slavhandeln var förödande för Afrika, men oerhört viktig för den triangelhandel som pågick mellan Europa, Afrika och Amerika. Européerna och deras sjukdomar hade drabbat de amerikanska kolonierna hårt och man blev i allt större behov av arbetskraft till de karibiska plantagerna. Koloniserarna löste detta genom att hämta slavar med båt från Afrika. Då kunde samma båtar transportera jordbruksprodukterna till Europa för försäljning. Slutligen exporterades i stort samma produkter som innan till Afrika, det vill säga vapen, koppar och smycken. Det är detta handelsschema mellan Afrika, Amerika och Europa som idag kallas för triangelhandeln.

¹ Basil Davidson, *Afrikas moderna historia*, Stockholm, 1979.

Vad är lyrik?

Lyrik är jämte dramatik och epik en av skönlitteraturens huvudgenrer. Ordet lyrik kommer av det grekiska ordet *lyrikos*, som betyder hörandes till lyra. Lyrik står för texter som i början framfördes till lyra, ett sjusträngat musikinstrument.. Lyriken i dag har dock ingen självklar koppling till musiken.²

Det typiska för lyriska texter är att de saknar händelseförlopp och en röd tråd, därför kan man inte återberätta den. Det är orden och dess kombinationer som ger texten en djupare innebörd. Detta utgörs ofta av personliga uttryck som söker att förmedla en bestämd känsla eller stämning. Lyrik är ofta skriven i jagform och i presens och utgörs många gånger av kortare texter.³

Lyrik i skolan

Litterära texter, både på det sätt de tillkommit samt genom sina budskap, spelar en central roll under hela den koloniala epoken.⁴ Det är just detta som jag vill använda i svenskundervisningen. För en blivande svensklärare är den estetiska och textanalytiska kompetensen en viktig del av ämneskompetensen, men det räcker inte. Bakom texten finns en människa vars erfarenheter och upplevelser speglas i den aktuella texten. Detta är en pedagogiskt användbar kunskap som fungerar som en ingång till litteraturundervisningen, då människors personintresse ofta är mycket starkt. En lärare som har en gedigen kunskap om författaren bakom texten, kan också placera den i ett större sammanhang, och får då en större pedagogisk möjlighet att göra undervisningen mer intressant och levande.⁵

Sociala och historiska faktorer dyker upp naturligt i studiet av litterära epoker eller i litterära former som lyrik eller dramatik. Elever som ställs inför sådana litterära verk bygger upp sin känsla för de socialt understödda formerna av anpassning i vår kultur. Litteraturen tar upp alla de val och strävanden och värderingar från vilka eleven måste väva ihop sin egen personliga filosofi. Litteraturen hjälper läsarna att utveckla sin föreställningsförmåga så att de

² Tom Hedlund, *Att förstå lyrik*, Stockholm, 1989.

³ Lars Wolf, *...och en fräck förgätmigej*, Lund, 2003.

⁴ Ania Loomba, *Kolonialism/postkolonialism. En introduktion till ett forskningsfält*, Hägersten, 2008.

⁵ Gun Malmgren, *Litteraturläsning som forskning och upptäcktsresa - om samspelet mellan text, läsare, skola och samhälle*, Tidskrift för lärarutbildning och forskning, Umeå, 2002, Nr 4, sid. 25.

lättare kan leva sig in i och känslomässigt engagera sig i andra människors livssituationer, och därmed också lättare att lära sig förstå världen ur nya perspektiv än de invanda.⁶

Lyrik i allmänhet handlar om fantasi och bilder, om att kunna se det normala i ett annat perspektiv. Genom att använda lyrik i skolan kan man ge eleverna ytterligare en möjlighet att uttrycka sina känslor, då det är ordförrådet som avgör en elevs förmåga att uttrycka känslor och därigenom påverka andra människor. Detta kan också göra det möjligt för dem att bättre förstå sina egna livserfarenheter genom att se dem från en annan synvinkel.⁷ Lyrik i skolan är ett ovärderligt inslag när man arbetar med skönlitteratur och språkutveckling.

Dessutom passar lyrik bra för invandrarelever som skall lära sig det svenska språket, då dikter ofta är korta och öppnar för detaljerade diskussioner om språket. Dikter passar bra för högläsning och ger då ett ypperligt tillfälle för uttalsträning. De innehåller dessutom ofta bilder av allmänmänskliga teman, vilket i sin tur kan leda till tvärkulturell förståelse.⁸

I kursplanen för svenska för gymnasieskolan finns det uppsatt som ett mål att eleven skall ”Ha fördjupat sina kunskaper i hur skönlitteraturen förhåller sig till historien och till sin samtid, såväl idéhistoriskt som estetiskt, etiskt och socialt.” Det skulle således vara utmärkt att använda sig av p’Biteks dikter för att uppnå detta mål, då de speglar en sådan viktig del av historien. De ger kunskap om hur människor har behandlats och fortfarande behandlas än idag. Dikterna speglar känslor och upplevelser och detta kan vara mycket användbart i undervisningen inom livskunskap, som idag ofta finns som ett ämne på schemat.

I Lpf 94 kan man läsa att:

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som skolan skall gestalta och förmedla.⁹

Återigen hävdar jag att man delvis kan uppnå detta med att använda sig av p’Biteks dikter, då vi idag lever i ett multikulturellt samhälle. Det ger ett tillfälle att förebygga rasism och öka

⁶ Louise M. Rosenblatt, *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*, Lund, 2002.

⁷ Wolf, 2003, sid.9.

⁸ Ibid. sid. 52.

⁹ Lpf 94 sid.3.

människors förståelse för varandra. Det står också att läsa i Lpf 94 att skolan skall sträva mot att varje elev: ”förstår och respekterar andra folk och kulturer”.¹⁰

Jag ser också tillfälle att arbeta gränsöverskridande mellan de olika ämnena i skolan. Dikterna kan förutom inom svenskämnet också användas inom historia, livskunskap, samhällskunskap och så vidare.

Syfte

Mitt syfte är att undersöka hur ett par dikter av den ugandiske författaren Okot p´Bitek visar drag av de kultursociologiska företeelserna hybriditet och mimikry, som är så vanligt förekommande i postkoloniala samhällen. Kan man se att de påverkat lyriken och dess författare? Och i så fall på vilket sätt?

Dessutom vill jag ta reda på hur man kan använda p´Biteks lyrik i undervisningen. Kan man hitta andra områden och ämnen att använda den förutom inom just svenskundervisning? Man kanske kan använda lyriken i gränsöverskridande undervisning som till exempel historia, samhällskunskap och EQ¹¹ eller livskunskap som det också ofta kallas.

Frågeställningar

- Vilka drag av hybriditet och mimikry kan man se i Okot p´Biteks lyrik?
- Hur kan man använda p´Biteks lyrik i undervisningen?

Teoretiska begrepp

Kolonialism innebär att erövra, ta kontroll över samt att exploatera ett område som inte tillhör kolonistatören, att utnyttja tillgångar i andra människors land. Begreppen ”kolonialism” och ”imperialism” används ofta som synonyma begrepp, då ordet imperialism i dess tidiga användning helt enkelt betydde ”styre” eller ”överordnad makt”. Kolonialismen har sett olika ut på olika håll i världen. Men var den än förekommit har den alltid försatt ursprungsbefolkningen och de nyinflyttade i de mest komplexa och traumatiska relationerna i

¹⁰ Ibid. sid 12.

¹¹ Emotionell intelligens.

människans historia.¹² Dessutom har kolonialism varit ett återkommande och geografiskt utbrett inslag i mänsklighetens hela historia.¹³

Den moderna kolonialismen strukturerade dessutom om de ekonomiska förhållanden i de kuvade områdena och drog in dem i ett beroendeförhållande, där slavar och naturresurser strömmade mellan koloniserade och koloniserande länder, den så kallade triangelhandeln. Åt vilket håll människor och material än färdades, gick vinsten alltid i en enkelriktad ström till det koloniserande landet.¹⁴

Postkolonialism - det tillstånd när den koloniserade befolkningen försöker uppnå en egen plats som historiska subjekt.¹⁵ Dock är de mest centrala texterna inom ämnesområdet nästan alltid svårlästa och begreppet "postkolonialism" har blivit så heterogent och diffust, att det är oerhört svårt, för att inte säga snudd på omöjligt att förklara vad ett forskningsfält inom detta område skulle innehålla. Detta på grund av spännvidden inom området, som kan innefatta allt från litteraturanalys till kritiska läsningar av medicinska texter eller ekonomisk teori.¹⁶

Postkolonial – tiden efter andra världskriget. Dock har uttrycket kritiserats då prefixet "post" på två olika sätt syftar på ett "efteråt". Det ena i tidslig mening, som något som kommer efter och det andra uttrycket i ideologisk mening, som något "överskridande". Det är den senare betydelsen som kritiserats, då de koloniala ojämlikheterna består, och att det då är för tidigt att dödförklara kolonialismen.¹⁷

Postkolonial litteratur är sådan litteratur som kritiskt granskar ett kolonialt förhållande och gör motstånd mot koloniala perspektiv. Där man strävar efter en förändring av makten och de värderingar som dominerar. Litteraturen försöker underminera diskurser som stöder kolonisationen, myter om makt, ras samt bilden av underordning.

Mimikry

På senare år har forskningen intresserat sig alltmer för Homi K. Bhabhas¹⁸ begrepp *mimikry*. "Almost the same, but not white"¹⁹. Mimikry innebär således att likheten är nästan total, men inte riktigt. Man härmar någon annan. Förändringen sker på utsidan för att se ut som de vita. Man vill inte bara likna dem, utan verkligen se ut som dem. Skillnaden mellan mimikry och

¹² Loomba, 2008 sid.17.

¹³ Ibid. sid.18.

¹⁴ Ibid. sid.19.

¹⁵ Elleke Boehmer, *Colonial and postcolonial literature. Migrant metaphors*, Oxford, 1995.

¹⁶ Loomba 2008 sid.17.

¹⁷ Ibid. sid.22.

¹⁸ Född 1949 i Bombay och professor i engelska och kulturteori vid universitetet i Chicago. Ses som en av grundarna till postkolonial teori.

¹⁹ Homi K. Bhabha, *The location of culture*, New York, 1994.

hybriditet är aningen luddig, men man kan säga att mimikry handlar mer om utsidan. Vi skall också komma ihåg att mimikry är som ett kamouflage. Bhabha skriver i sitt avsnitt om mimikry att "As Lacan²⁰ reminds us, mimicry is like camouflage, not a harmonization of repression of difference, but a form of resemblance" [...] ²¹

Man försöker inte harmonisera med bakgrunden. Däremot försöker man att bli fläckig mot en fläckig bakgrund. Precis som den effekt man vill uppnå med kamouflagekläder under ett krig.²²

De koloniserades efterbildning eller härmning, *mimesis*²³ som det ibland kallas, kan också upplevas som ett hot om de blir för lika eller kommer för nära. "Den koloniala situationens oerhörda ambivalens" är ett begrepp som Fanon använder sig av. Han menar att den identitet som de koloniserade uppmanas att imitera, skyddas med våld, när imitationen blir för lik, för verklig, och därmed hotar att eliminera skillnaden mellan de koloniserade och kolonisatorerna.²⁴

Enligt filosofen och antikolonialisten Frantz Fanon²⁵, uppstår ett psykiskt trauma när det koloniserade subjektet inser att han varken kan tillägna sig den vithet som han uppfostrats till att älska eller att bli av med den svarthet som han lärt sig förakta.²⁶ Han menar vidare att förmågan till upprepning är ett avgörande villkor för den ekonomiska och politiska maktpositionen. Den koloniserade måste bli så lik sin kolonistör som möjligt, så "vit" som möjligt. I den officiella diskursen belönas imitationen från de koloniserades sida. Ju mer lika de blir, desto bättre.²⁷

Fanon menar också att den svarta människan försöker att uppnå allt detta och övervinna sitt trauma, genom att iklä sig vita masker som skall få svartheten att försvinna. Antiteserna svart hud/vita masker återspeglar den miserabla dubbelheten i den koloniserades identitet.²⁸

²⁰ Jaques Lacan (1901-1981) fransk psykoanalytiker och psykiater, vars arbete bidrog till psykoanalysen, filosofi och litteraturteori.

²¹ Bhabha 1994 sid.128.

²² Ibid. sid.121.

²³ Ett begrepp ur Aristoteles "Poetiken"

²⁴ Mikael Azar, *Platsen, bilden, begäret. Anmärkningar om imitationens antagonism hos Fanon*, uppsats under publicering, Göteborg, 2009.

²⁵ (1925-1961) född på Martinique i Västindien

²⁶ Loomba sid. 172.

²⁷ Ibid. sid.4.

²⁸ Ibid. sid.145.

Hybriditet

Den postkoloniala forskningen har ägnat mycket tid åt bland annat *hybriditet*. Det finns dock flera sätt att se på företeelsen. Tekniskt sett är en hybrid en korsning mellan två olika arter. Man kan därför säga att termen *hybridisering*, syftar tillbaka på dels det botaniska begreppet växtförädling, dels på en sorts rasism, ”den viktorska extremhögerns vokabulär”²⁹ där man uppfattade de mänskliga raserna som olika arter.

Med hybriditet menades i Indien under den brittiska koloniseringen, att man ville att indierna skulle kunna imitera, men aldrig exakt återskapa de engelska värderingarna. Man ville dessutom att indiernas eget erkännande av glappet mellan de själva och det ”äkta” originalet, det vill säga engelsmännen, skulle garantera deras totala underkastelse och lydnad.³⁰ Detta är en av kolonialismens mest slående motsägelser. Den strävar efter att både civilisera ”De andra” samtidigt som man försöker låsa fast dem i en evig ”annanhet”.³¹ Loomba skriver vidare att det koloniala styret upplevdes olika av imperiets olika invånare. För de som aldrig någonsin såg en europé, fanns de styrande endast lokalt. För de andra var kolonistörerna ständigt synliga, även allt runt omkring dem var uppdelat i ”deras” och ”vår”. Således fick hybriditeten olika effekt hos olika grupper.

När det gäller hybriditet fokuserar man mer på att indoktrinera de koloniserade. Kolonistörerna vill införliva sina egna värderingar och åsikter. Det är insidan man fokuserar på, just för att det skall bli tydligt att det är ett glapp mellan kolonistörerna och de koloniserade

Faktum kvarstår dock. Det är svårt att sätta fingret på det specifika i alla dessa olika hybriditeter, om man inte ser till detaljer och nyanser i de kulturer som förenades i det koloniala mötet.³²

Metod

I min undersökning kommer jag att analysera dikter ur Okot p’Biteks diktsviter *Song of Lawino*³³ samt *Ocols sång*³⁴.

²⁹ Ibid. sid.169.

³⁰ Ibid. sid.170.

³¹ Ibid. sid. 169.

³² Ibid. sid. 174.

Jag kommer att använda mig av antiteser skapade ur en koloniserad kultur. Antiteser är ett av retorikens favoriserade begrepp, från Aristoteles fram till idag. Dessa är till exempel svart-vit, kvinna-man, Europa-Afrika och kolonisering-egen kultur. Jag kommer att gå in i texten och undersöka var jag kan finna antiteser, mellan vad och vilka.

Jag kommer även att titta hur begreppen hybriditet och mimikry visar sig i lyriken. Mimikry i texten – vad härmar vad? Vad eller vem är det som vill se ut eller likna någon/något annan/annat?

Hybriditet i texten – vad blandas med vad?

Jag kommer inte att göra någon övrig analys av dikterna, utan fokusera på ovan nämnda moment

När det gäller att undersöka huruvida man kan använda p´Bitek's lyrik i undervisningen och dessutom i andra ämnen, kommer jag att använda mig av Lpf-94, läroplanen för de frivilliga skolformerna, då detta handlar om gymnasieundervisning. Jag kommer att undersöka vad som står skrivet i den, koppla det till Gun Malmgren, Louise M. Rosenblatt och naturligtvis lyrikämnet i sig.

Östafrikas litterära historia

Den muntliga berättartraditionen i Östafrika är mycket gammal, medan romankonsten kan anses som ung. Det är många av de afrikanska språken som inte existerar i skrift, utan endast muntligt. Därför var just formen med rytm och rim viktig för att man skulle komma ihåg texten. Man har bevarat och fört vidare sitt folks historia, myter, sagor, sånger och berättelser genom att sjunga dem. Det var någon eller några, både män och kvinnor, inom varje folk som höll traditionen vid liv och på detta sätt förde de sin historia och sina traditioner vidare till den yngre generationen.

Dock finns det endast någon enstaka kultur som idag inte på något sätt är i kontakt med skriftspråket.³⁵

Sist men inte minst kom koloniseringen under 1800-talets senare hälft, där den afrikanska kontinenten med linjal på kartan delades upp mellan länder i Europa. De nya gränserna delade samhällen och folk som tidigare hört ihop och levt tillsammans. Linjerna på erövrarnas kartor

³³ Okot p´Bitek, *Song of Lawino*, Nairobi, 1966.

³⁴ Okot p´Bitek, *Ocols sång*, Lund, 1973.

³⁵ Walter J Ong, *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet*, Gråbo, 1990.

skar tvärs över Afrikas många samhällen och fogade ihop dem till nya enheter. Det är ur dessa enheter som det självständiga Afrikas nationalstater senare föds.³⁶

Det uppstod nya regler och lagar beroende på kolonisationsator, men en sak genomfördes över hela kontinenten. Den traditionella litteraturen som varit muntlig och något som alla delade, skulle inte längre gälla. Nu skulle endast europeiska skriftspråk användas och deras litteraturer lärdes ut i skolorna.

Afrikas dikter och romaner verkar ha stått i direkt beroende av den koloniala situationen och att man först nu på senare tid, kan man märka en skillnad.³⁷ Han uttrycker det med Aimé Césaires³⁸ ord – att de har använts som ”mirakulösa vapen” för att besegra ”de naiva och allvetande erövrarna”. Det inte finns någon klassisk eller äldre afrikansk litteratur, men däremot innehåller dagens litteratur det förflutna. Då afrikanernas traditionella levnadssätt skiljer sig så markant mot det västerländska, stammens mot teknikens, blir det en kraftig sammanstötning mellan dessa två världar. Detta präglar mer eller mindre alla genrer av afrikansk litteratur så som vi ser den idag.³⁹

De här omständigheterna gällde hela Afrika. Om man ser speciellt på p´Biteks hemland Uganda, som koloniserades av britterna 1892, var inte britterna själva på plats utan gav istället lokala hövdingar eller kungar en viss, dock mycket begränsad makt.⁴⁰

Det var först under 1960-talet som det utkom skönlitteratur på engelska i Uganda. Innan dess hade enstaka antropologiska och biografiska verk utkommit, men någon skönlitterär tradition fanns inte.⁴¹

Sedan 1939 fanns ett universitet i huvudstaden Kampala, och här kunde man studera brittisk litteratur, ta examen i ämnet samt lära sig att skriva en oantastlig engelska. Man hade studenter från hela det brittiska Östafrika såsom Uganda, Kenya, Tanganyika och Zanzibar.⁴²

Fler universitet växte upp och skrivglädjen spirade. Studenter skrev i litterära studenttidningar men detta nådde endast ut lokalt. Vändningen kom vid den afrikanska författarkonferensen i Kampala 1962, när de östafrikanska författarna kom i kontakt med andra, redan etablerade författare, förläggare och litteraturkritiker från Karibien och USA

³⁶ Davidson sid. 75.

³⁷ Pär Wästberg, *Afrikas moderna litteratur*, Uppsala, 1969, sid.12.

³⁸ Aimé Césaire(1913-2008) Poet från Martinique och en av grundarna av Negritude.

³⁹Wästberg sid. 28.

⁴⁰ Barbro Norström Rideus, *100 vägar till Afrika. En introduktion till modern afrikansk skönlitteratur*, Uppsala, 1995.

⁴¹ Ibid. sid.13.

⁴² Ibid. sid.13.

samt övriga Afrika. Då kom de till insikt! De insåg hur skralt utbudet var i deras hemländer och blev samtidigt inspirerade till att börja göra något åt situationen.⁴³

Detta i sin tur ledde till att kritiken mot den ensidiga litteraturundervisningen växte sig stark. Och 1969, vid den årliga planeringskonferensen för universiteten i regionen, bestämdes att litteraturundervisningen som förut handlat om brittisk litteratur, nu fick ge vika för en afrikaniserad modell. Uganda hade då varit självständigt sedan 1962.⁴⁴

Några år senare genomfördes liknande förändringar i de kenyanska skolorna.⁴⁵

Det kaos som följde i självständighetens spår, kom som en överraskning för de flesta. När premiärministern Milton Obote gick till attack mot kulturtidskriften ”Transition”, tvingades flera av dess medarbetare i landsflykt. Däribland Okot p`Bitek som tog sin tillflykt till Nairobi.

När Idi Amin kom till makten genom en militärkupp 1971, följde fler författare p`Biteks exempel och flydde landet. Kritiken mot Amins blodiga diktatur var förvånansvärt blek och mesig. En av de få författare som faktiskt gjorde sin röst hörd, var pseudonymen Alumidi Osinya. Han byggde på den sedelärande fabeln med sin hejdlösa satir *Field Marshall Abdulla Salim Fisi; or, How the hyena got his!*(1976). General Amin och fältmarskalk Fisi var identiska i allt förutom till namnet.⁴⁶

Okot p`Bitek

p`Bitek växte upp bland acholifolket, där hans mamma var klanens främsta muntliga diktare med mer än 80 sånger och dikter på sin repertoar. Dessutom ingår en stor mängd sagor, myter och fabler i acholifolkets kulturskatt. Man kan således säga att p`Bitek har diktandet i blodet.

När han först kom till sin mamma med sitt nyskrivna alster, bad hon honom att sjunga det för henne, då den moderna afrikanska lyriken ofta är skriven med avsikt för att sjungas.⁴⁷

p`Bitek gick på Gulu highschool och senare på King´s college, Budo där han skrev och satte upp teater och opera. Det var under studenttiden han publicerade sin första dikt ”The lost spear”.

p`Bitek debuterade med sin bok *Lak tar miyo kinyero wi lobo* (1953)⁴⁸ Titeln på boken betyder ”Har du vita tänder, så skratta”. Han skrev den medan han försörjde sig som

⁴³ Ibid. sid.14.

⁴⁴ Ibid. sid.14.

⁴⁵ Ibid. sid.14.

⁴⁶ Ibid. sid.16.

⁴⁷ Ibid. sid. 139f.

professionell fotbollsspelare i Ugandas landslag. Fotbollen tog honom till England, där han också stannade kvar för att studera socialantropologi i Oxford samt juridik vid Aberystwyth i Wales. Under sin tid i Oxford slutförde han dessutom sin avhandling om traditionella sånger på acholi och luo.⁴⁹

Då Okot p´Bitek var mycket intresserad av genuint afrikansk kultur och afrikanska värden engagerade han sig också mycket inom just de områdena. Han startade kulturfestivalen i Gulu, arbetade som ledare för Ugandas nationalteater samt nationella kulturcentrum. Han tvingades dock lämna sitt arbete, efter att han uttalat kritik mot Ugandas regering vid några olika tillfällen. Dessa uttalanden tvingade honom också att, i självvald exil, lämna Uganda för Kenya.⁵⁰ Han kom att undervisa och forska vid universitetet i Nairobi, och även där startade han en kulturfestival – Kisumu Arts Festival.⁵¹

p´Bitek gav under 70-talet ut ett flertalet böcker om afrikansk kultur och religion och i sina arbeten kommer han tillbaka till vikten av att kunna finna näring i sin kultur och sina rötter. Under samma tid gav han dessutom en antologi med acholisånger samt en folksagosamling.

1978 reste p´Bitek till Ife i Nigeria efter att ha fått ett erbjudande om att undervisa vid universitetet. Där stannade han i några år och därefter reste han tillbaka till Uganda och universitetet i Mekerere där han blivit erbjuden en tjänst.⁵² Kort efter återkomsten till Uganda, avled Okot p´Bitek av en leverinfektion den 19 juli 1992. Hans dotter, Jane Okot p´Bitek, har följt sin fars fotspår. Hon dedikerade diktsviten ”Song of farwell”(1994) till sin avlidne far.

Material

De två diktsviter jag kommer att använda mig av är *Song of Lawino* och *Ocols sång*. Det var med dessa diktsviter han fick sitt genombrott och fick en framträdande plats i den östafrikanska litteraturhistorien.⁵³

Den första diktsviten, *Song of Lawino*, är ursprungligen skriven på författarens modersmål acholi, en dialekt av luo, men han har själv översatt den till engelska. p´Bitek har med egna ord uttryckt att han genom översättningen “[...] clipped a bit of the eagle’s wings and

⁴⁸ Okot p´Bitek: *Lak tar miyokinyero wi lobo*, Nairobi, 1953

⁴⁹ Norström Rideus sid.140.

⁵⁰ Ibid. sid. 140.

⁵¹ Sedan slutet av 80-talet har festivalen varit nerlagd, men har från och med den 30 september i år, återuppstått under namnet *Lake Viktoria Festival of Arts*. Muntlig upplysning av Nana Osibio Sasraku, Danmark, Köpenhamn.

⁵² Norström Rideus sid. 140.

⁵³ Ibid. sid.16.

rendered the sharp edges of the warrior's sword rusty and blunt, and has also murdered rhythm and rhyme".⁵⁴ Diktsviten blev först refuserad av flera förläggare, för att sedan bli en bästseller 1966.

Song of Lawino (1966) är en afrikansk kvinnas klagosång och är en bred samhällsskildring på humoristisk fri vers. Boken gavs ut på East African Publishing House i Nairobi, Kenya. Den finns även översatt till svenska med titeln *Lawinos sång. En afrikansk kvinnas klagan*. Tolkning och inledning av Margareta Ekström. Den svenska versionen gavs ut 1971 av Prisma, Stockholm och innehåller 203 sidor och är illustrerad. (U-landsbiblioteket;8) Diktsviten är illustrerad av East African Publishing House och det nämns inte någon illustratör vid namn. Den är dedikerad till Auma Kalina Kireng.

Lawino är en traditionell afrikansk byhustru som grälar på sin man dels för att han anammat västerländska seder och bruk, och dels för att han träffar en annan kvinna. Hon försöker att vinna tillbaka sin man genom att prisa sig själv och sina företeenden. Samtidigt slår boken tillbaka mot det den konservativa och statiska afrikanska stamtillvaron. Den andra kvinnan, Clementine, gör sitt bästa för att leva upp till dessa nya värderingar. Hon prövar olika dieter för att bli smal, rakpermanentar sitt hår och pudrar sitt ansikte med aska. Hon gör allt för att efterlikna en vit kvinna. Lawino, som absolut inte vill likna en vit kvinna, skräder inte orden när hon uttrycker vad hon känner för och tänker om kvinnan hon delar sin man med. Lawino tycker att den andra kvinnan ser ut som hon varit sjuk väldigt länge, då hon slutat äta för att hon är rädd att bli fet. Lawino säger att hon är så smal att hennes skelett rasslar och låter när hon går.

Hon säger dessutom att:

Her breasts are completely shrivelled up,
They are all folded dry skins,
They have made nests of cotton wool
And she folds the bits of cow-hide
In the nests
And call them breasts!

(sid.25)

⁵⁴ Okot p'Bitek, *Song of Lawino*, Nairobi. 1966, förord.

Från *Song of Lawino* har jag valt att analysera delar av det andra kapitlet som heter *The woman with whom I share my husband*. Detta är endast en liten del, då diktsviten består av tretton avsnitt. Dock är dessa bitar representativa för boken.

I det första kapitlet hånar Ocol Lawino för att han tycker att hon är primitiv. Han säger att hennes ögon är döda för hon inte kan läsa. Han tycker helt enkelt att hon är värdelös, han vill inte längre ha henne, han behandlar henne som om hon inte längre är någon alls. Diktsviten fortsätter på samma sätt, Ocol vill inte längre ha Lawino för hon lever det traditionella liv hon är van vid och Ocol anammar allt det nya. Språket, kläder, religion, läkemedel och så vidare.

Anledningen till att jag valde de bitar som är med, är att jag tycker att de på ett tydligt sätt visar vad Lawino går igenom. Hon byts ut mot en annan kvinna, precis som resten av det hon känner sig trygg med.

I *Två sånger om Afrika (1973)* fokuserar jag på den diktsvit som heter *Ocols sång*. Även här står Margareta Ekström för tolkning och inledning. Boken gavs ut av Prisma förlag i Stockholm, med 160 sidor och med illustrationer av Frank Horley vars illustrationer även finns i originalet. Originalet *Song of Ocol* gavs ut 1970 i Nairobi, Kenya och är Lawinos mans svar på hennes klagosång. Han pekar ut det han tycker är negativt i deras stamsamhälle och menar att om inte Lawino vill leva som han vill, det vill säga på det västerländska sättet, så kan hon lika gärna gå och hänga sig. Han har långa utläggningar om de traditionella afrikanska kvinnorna:

Afrikas kvinna
Som sopar,
Som smörjer in golv och väggar
Med kospillning och svart jord,
Som är kokerska, barnsköterska
Med babyn fastbunden på ryggen,
Så han kräks på dig,
Medan du diskar, planterar,
Sår och skördar
Du som sköter matförråden,

Bygger husen,
Springer ärenden,
Du är som en dragkärra,
Som en lastbil,
Åsna...
Afrikas kvinna,
Säg vad du inte är?
[...]

Det händer också att man hyr ut dig
Som man hyr ut en cykel,
Du är en möbel,
En madrass åt mannen,

Din arm en kudde för hans huvud.

*

Afrikas kvinna,
Vad du än kallar dig själv
Vad bondskalderna än kallar dig,
En hustru är du inte!

(sid.123f.)

Ocols sång består endast av sex avsnitt, och de bitar jag valt att ta med finns dels i första avsnittet, dels i det fjärde. Anledningen till att jag valt just dessa bitar är för att jag även här tycker att de representerar hela diktsviten på ett bra sätt. Boken är delvis ett svar på Lawinos klagan, men den innehåller också Ocols åsikter om det gamla stamsamhället och dess seder och ritualer. Han förkastar allt det gamla och man hör tydligt en bitterhet i hans röst. Han ser fram emot det nya Afrika.

Precis som i *Song of Lawino* är det endast en liten del som ingår i analysen, dock anser jag att den är representativ.

Lyrikanalys

Här skall jag börja med att analysera den del ur *Lawinos sång* jag valt ut, då det är den bok som p'Bitek skrev först och *Ocols sång* är som ett svar.

Jag kommer att lista antiteserna allteftersom de förekommer i de olika rapsodierna. Jag kommer också att skriva ut det som är underförstått eller dolt.

1. Lawinos sång

a) Antiteser

Första rapsodin

Rad 1&2 *old type - modern girl*

Rad 3. *the beautiful one – den fula* (Att man nämner “den vackra” förutsätter att det också underförstått och dold finns någon ful, syftande på Lawino)

Andra rapsodin

Rad 2. *the beautiful one – den fula* (dold)

Rad 3. *white – svart* (dold)

Tredje rapsodin

Rad 1&2. *red-hot – charcoal* (kolet kan vara både glödande och sotsvart.)

Rad 3. *wild cat – lat, illaluktande hund* (dold)

Rad 6. *open ulcer – slät och len hud* (dold)

Rad 7. *fiend - god ande* (dold)

Rad 9. *pale – mörk* (dold)

Fjärde rapsodin

Rad 4. *guinea fowl – påfågel* (dold)

Femte rapsodin

Rad 2. *sick – frisk, välmående* (dold)

Rad.9. *ghost – god ande*

Rad 10. *peace(lugn) – oro* (dold)

Sjätte rapsodin

Rad 2. *blek/rosa – svart*

Rad 3. *pale – mörk* (dold)

Rad 4. *black – vit* (dold)

Rad 6. *sickly – frisk, sund* (dold)

Rad 7. *slow – snabb* (dold)

Rad 8. *piteous – stolt* (dold)

Sjunde rapsodin

Rad 3. *raw and red – len och hudfärgad* (dold)

Rad 4. *the beautiful one – den fula* (dold)

Rad 5. *tender – stark* (dold)

Rad 5. *newly born baby – vuxen* (dold)

b) Mimikry

Första rapsodin

Ocol är inte kär i den “gamla typen” längre. Han är omvänd och åtrår den moderna kvinnan som försöker att efterlikna en vit kvinna.

Tredje rapsodin

Här Clementines läppar glödande röda, då hon härmar den vita kvinnan och använder läppstift. Hon pudrar också sitt ansikte för att se ljusare ut.

Fjärde rapsodin

Clemetine pudrar sitt ansikte för att bli blekare för att efterlikna en vit kvinna. När hon svettas blir hon alldeles fläckig och Lawino hånar henne och säger att hon liknar en spräcklig pärlhöna.

Femte – sjunde rapsodin

Här är en historia om den vackra som skrubbar av sig skinnet i sin önskan om att bli ljusare och mindre svart. Det slutar istället med att hennes ansikte förvandlas till ett varande sår.

c) Hybriditet

Genomgående handlar detta stycket om hur Lawino ser på Tinas försök att förändra sig själv, att bli mindre svart. Hon har påverkats av kolonisateurerna, använder både läppstift och puder gör vad hon kan för att förändra sitt yttre. Det handlar även om hur Lawino ser på Ocols förhållande till Tina. Även Ocol har påverkats och väljer den moderna kvinnan framför den traditionella.

Läppstiftet gör att Clementine liknar en vildkatt som doppat sin mun i blod, som munnen på en ond ande. Det uppstår en farlig stämning i denna rapsodi. En glödande kärlekskyss eller sotsvarta läppar som kysser. En dödskyss! Glöden står för den europeiska föreställningsvärlden (Hollywood?), medan den svarta dödskyssen verkar komma från en afrikansk föreställningsvärld.

I den fjärde rapsodin förstår man att Lawino anser att Clementine inte lyckas så bra. Puder passar bra på den vita kvinnans hud. När Clementine tar på det och sedan svettas, tycker Lawino att hon liknar en fläckig pärlhöna och den hybridiserar det mörka och det ljusa skinnet. Hon blir en löjlig figur istället för den vackra kvinna hon tänkt sig och Lawino nagelfar sin rival på ett mustigt språk.

Lawinos uppfattning om sig själv är aningen dubbel. Hon tror att hon håller på de gamla värderingarna och traditionerna, men om man tittar på de dolda egenskaper som uppenbarar sig under antiteser, ser man att hon ser på sig själv på två sätt, både bra och dåligt. Hon är framförallt svart och ful. Hon är en lat hund, lite illaluktande och långsam. Detta är egenskaper som analyserats fram med hjälp av de dolda antitesernas position. Hon har faktiskt tagit till sig en del av de nya värderingarna. Men hon är dessutom stark, stolt, frisk, snabb med len och slät hud och har god kontakt med de goda andarna. Lawino är således också hybridiserad även om hon inte inser det själv.

Lawino är arg och upprörd över det nya samhället som håller på att förändra hennes ”vanliga” liv. Hennes utblick är begränsad och hon är full av förutfattade meningar när hon jämför sin värld med den Ocol förespråkar. Hon verkar vara rädd för de förändringar som bland annat tar hennes man ifrån henne. Dock är hon en ovanligt levande och viljestark gestalt och kanske är det just hybridiseringen med bland annat genusperspektivet, som ger henne kraften att göra sin röst hörd och kämpa för det som hon anser vara hennes.

2. Ocols sång

Här fortsätter jag på samma sätt med *Ocols sång*. Jag listar antiteser, för att sedan fortsätta med mimikry och avslutar med hybriditet.

a) Antiteser

Första rapsodin

Rad 1. *kvinnna – man* (dold)

Rad 1. *tig – tala* (dold)

Rad 2. *packa – packa upp* (dold)

Rad 2. *dina – mina* (dold)

Rad 3. *ge dig iväg – stanna kvar* (dold)

Andra rapsodin

Rad 2. *köpt – sålt* (dold)

Rad 4. *allt – inget* (dold)

Rad 5. *ditt – mitt* (dold)

Rad 7. *antikvariska – moderna* (dold)

Tredje rapsodin

Rad 5. *gå – kom, stanna* (dold)

Fjärde rapsodin

Rad 1. *Kvinnans – mannens* (dold)

Rad 3. *bagge – får, tacka* (dold)

Femte rapsodin

Rad 1. *klänger fast – släpper, lämnar* (dold)

Rad 2. *svarta – vita* (dold)

Rad 3. *Afrika – Europa* (dold)

Rad 6. *tabun- tillåtet* (dold)

Rad 7. *tradition – nytänkande* (dold)

Sjätte rapsodin

Rad 1. *moder – fader* (dold)

Rad 3. *svart – vit* (dold)

Sjunde rapsodin

Rad 1. *syster – broder* (dold)

Rad 1. *kvinnor – män* (dold)

Rad 3. *kasta – behåll* (dold)

Rad 4. *full – tom* (dold)

Rad 6. *släcka – tända* (dold)

Rad 8. *tabu – tillåtet* (dold)

Rad 13. *slaveri – frihet* (dold)

Åttonde rapsodin

Rad 1. *krossa – laga* (dold)

Rad 3. *hindrande – främjande* (dold)

Rad 3. *traditioner – nytänkande, förändring* (dold)

b) Mimikry

Andra rapsodin

Här räknas Lawinos ägodelar in, och de är högst privata. Det hon får ta med sig är kläder och smycken. Man kan anta att det är ”fel” stil och snitt på kläderna, att det är sydda i till exempel afrikansk batik. Smyckena kan antas vara de afrikanska ”riverstones” som många afrikanska kvinnor brukade och fortfarande smyckar sig med. Lawinos ägodelar hör till det förgångna i Ocols ögon, och han vill att allt det gamla skall försvinna. Ocol gör sig av med allt traditionellt afrikanskt och hyllar det västerländska med en fanatisk glöd.

Fjärde rapsodin

Kvinnans sång – Lawinos klagan får ett abrupt slut när mannen vill tysta henne på samma sätt som man slaktar en bagge. Han vill att hon skall försvinna och med henne de gamla traditionerna, sederna och religionen.

Metapoetiskt verkar det också som om Ocol vill ta död på den traditionella afrikanska dikten. Det är i så fall en intressant hybridisering, då han vill ta död på något som han själv just i ögonblicket utövar, nämligen traditionell afrikansk poesi.

Femte rapsodin

Här står växthuset som symbol för de människor som sätter sig emot de nya förändringarna. Ocol menar att de är grogrund för allt det gamla, det svarta och i hans ögon förlegade.

Sjunde rapsodin

En vanlig sinnebild för bland annat européer, när vi tänker på den afrikanska kvinnan, är vattenkrukan som bärs långa sträckor på huvudet. Det är kvinnornas uppgift att i stekande hetta hämta vatten varenda dag. Att kasta vattenkrukan, att krossa den, är en handling som trotsar både de gamla traditionerna och genusperspektivet. Det är något som måste göras för att leva upp till ”det nya”. Något som måste genomföras för att bli ”spräcklig mot en spräcklig bakgrund”. Dessutom innebär vatten överlevnad i ett torrt land. Att kasta vattenkrukan är en upprorshandling samtidigt som det innebär att dö av törst. Detta är en hybrid som är omöjlig. Den säger att upproret inte kommer att lyckas. Ocol kommer att dras tillbaka till det

traditionella samhället enligt just den här rapsodin. Hans törst efter sina rötter kommer att knäcka hans fanatism och hans glada mod

c) Hybriditet

I Ocols svarssång på hustrun Lawinos smädevisa ser man den europeiserade och hybridiserade afrikanens syn på sitt samhälle. Ocol har helt andra åsikter än Lawino, och beskriver kvinnoförtryck, sjukdom, vidskepelse och fattigdom som något vanligt förekommande. Den fria och stolta kvinna Lawino nämner i sin diktsvit, är här reducerad till en handelsvara, ett lastdjur och ett könsobjekt. Ocol säger till Lawino att hon lika gärna kan gå och hänga sig om hon inte följer med i utvecklingen.

Ser man till de dolda egenskaper som är listade under antiteser framträder en bild av en man som är hybridiserad. Han förkastar allt det gamla och hans sång är mycket bittrare än hans hustrus. Dessutom vill han också få slut på den traditionella afrikanska poesin, som han själv, i samma ögonblick utövar.

Det finns inget av det gamla han vill bevara. Allt det nya är fantastiskt, det kommer att bli så mycket bättre med nytänkande, frihet och han försvarar det med en fanatisk glöd. Han har verkligen genomskådat det gamla stamsamhällets falska romantik.

Han är aningen ”spräcklig” för det är han som säger till Lawino att gå. Han ger henne tillåtelse att ta det han köpt åt henne. Där lever det gamla genusperspektivet kvar. Man kan undra hur han skulle ha reagerat om det var Lawino som sa åt honom att gå. Det är inte bara ”genusrelationen” som är spräcklig, utan framför allt hans ”törst”. Den ”törst” han kommer att känna när Lawino krossat sin vattenkruka.

Stamsedvänjor ställs mot västerländsk livsföring och acholifolkets animistiska tro mot européernas kristna.

Avslutande diskussion

Jag konstaterar att det finns mycket att lära av dessa diktsviter. Här kan man hitta det mesta såsom rasism, genusperspektiv, historia och mycket mer. Lyrik som hämtas från olika delar av världen, till exempel på Bitek, kan användas i undervisningen för att ge eleverna möjlighet att ta del av olika kulturer, olika värderingar och vad som är gemensamt för alla människor.

Att använda dem inom olika ämnen, eller arbeta i ett temaprojekt, skulle fungera alldeles utmärkt, då de innehåller förutom svenska språket, historia, samhällskunskap, genusperspektiv, livskunskap och mycket mer. Detta ser man tydligt när man tittar på texterna och läser författarens bakgrund. Man skulle kunna göra ett liknande arbete som temaprojekt, om några ämneslärare gick samman. Jag anser att man har större behållning av ett sådant projekt, då saker och ting får ett tydligt sammanhang.

De kultursociologiska företeelserna hybriditet och mimikry har helt klart lämnat tydliga spår i p´Biteks lyrik. Hybriditet innebär tekniskt sett en korsning mellan två arter och koloniserarna ville att de koloniserade skulle kunna imitera den härskande kulturen, men dock inte helt återskapa dess värderingar. Detta ”glapp” skulle garantera kolonisatörens makt. Faktum är att det är svårt att exakt formulera det specifika med olika hybriditeter om man inte känner till detaljerna kring det koloniala mötet.

Olika personer blev olika mycket hybridiserade och använder sig av mimikry olika mycket. Detta kan vi tydligt se i p´Biteks dikter. Ocol som man, anammade det ”nya” dock med vissa mindre undantag. Frågan är hur länge han skulle kunna behålla de nya åsikterna. Lawino som var raka motsatsen till sin man och ville bevara allt det gamla och trygga. Men visst var även hon hybridiserad till viss del. Clementine, som gjorde allt hon kunde för att imitera de vita. Hur länge skulle hon kunna leva på det viset?

Käll- och litteraturförteckning

Azar, Mikael: *Platsen, bilden, begäret. Anmärkningar om imitationens antagonism hos Fanon*. Uppsats under publicering (Göteborg, 2009)

Bhabha, Homi K: *The location of culture* (New York, 1994)

Boehmer, Elleke: *Colonial and postcolonial literature. Migrant metaphors* (Oxford, 1995)

Davidson, Basil: *Afrikas moderna historia* (Stockholm, 1979)

Kursplan för SV1203 Litteratur och litteraturvetenskap (Stockholm, 2000)

Loomba, Ania: *Kolonialism/postkolonialism. En introduktion till ett forskningsfält* (Hägersten, 2005)

Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf94 (Stockholm, 2006)

Malmgren, Gun: "Litteraturläsning som forskning och upptäcktsresa – om samspelet mellan text, läsare, skola och samhälle" i *Tidskrift för lärarutbildning och forskning* 2002:4 s.25

Norström Rideus, Barbro: *100 vägar till Afrika. En introduktion till modern afrikansk skönlitteratur* (Uppsala, 1995)

Ong, Walter J: *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet* (Gråbo, 1990)

p´Bitek, Okot: *Två sånger om Afrika. Den politiske fångens sång/Ocols sång* (Stockholm, 1973)

p´Bitek, Okot: *Song of Lawino* (Nairobi, 1966)

Rosenblatt, Louise M: *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa* (Lund, 2002)

Wolf, Lars: *... och en fräck förgätmigej* (Lund, 2003)

Wästberg, Per: *Afrikas moderna litteratur* (Stockholm, 1969)

Bilaga

Utdrag ur *Song of Lawino*

[...]

- I 1 Ocol is no longer in love with the old type.
 2 He is in love with a modern girl;
 3 The name of the beautiful one
 4 Is Clementine.
- II 1 Brother, when you see Clementine!
 2 The beautiful one aspires
 3 To look like a white woman;
- III 1 Her lips are red-hot
 2 Like glowing charcoal,
 3 She resembles the wild cat
 4 That has dipped its mouth in blood,
 5 Her mouth is like raw yaws
 6 It looks like an open ulcer;
 7 Like the mouth of a fiend!
 8 Tina dusts powder on her face
 9 And it looks so pale;
 10 She resembles the wizard
 11 Getting ready for the midnight dance;
- IV 1 She dusts the ash-dirt all over her face
 2 And when little sweat
 3 Begins to appear on her body
 4 She looks like the guinea fowl!
- V 1 The smell of carbolic soap
 2 Makes me sick,
 3 And the smell of powder
 4 Provokes the ghosts in my head;
 5 It is then necessary to fetch a goat
 6 From my mother's brother.
 7 The sacrifice over
 8 The ghost-dance drum must sound
 9 The ghost be laid
 10 And my peace restored.

- VI 1 I do not like dusting myself with powder.
 The thing is good on pink skin
 3 Because it is already pale,
 But when a black woman has used it
 5 She looks as if she has dysentery;
 Tina looks sickly
 7 And she is slowly moving,
 She is a piteous sight.
- VII 1 Some medicine has eaten up Tina's face;
 The skin on her face is gone
 3 And it is all raw and red
 The face of the beautiful one
 5 Is tender like the skin on a newly born baby!
- [...]

Utdrag ur *Två sånger om Afrika – Ocols sång*

- I 1 Tig kvinna!
 Packa dina ägodelar.
 3 Ge dig iväg!
- II 1 Tag alla kläder
 Jag köpt åt dig
 3 Pärlorna och halsbanden
 Och allt det övriga
 5 Som är ditt
 Jag behöver inga
 7 Antikvariska grejor.
- III 1 Det finns en säck
 I bilens bagagelucka
 3 Tag den
 Lägg allt som är ditt i den
 5 Och gå!
- IV 1 Kvinnans sång
 Är som det spruckna ljudet
 3 Från baggen
 När slaktarkniven
 5 Skurit genom strupen
 Och det röda
 7 Sprider sig i gräset.

[...]

- V 1 Klänger fast vid
 Det svarta
 3 Vid Afrika,
 Ett Afrika
 5 Som är ett växthus
 För tabun och riter,
 7 För traditionen...
- VI 1 Moder, moder,
 Varför, varför
 3 Föddes jag svart?
- [...]
- VII 1 Min syster, min kvinna
 Från Acoliland,
 3 Kasta av dig krukans
 Full med vatten
 5 Låt den gå i tusen stycken
 Och låt vattnet släcka
 7 Jordens törst.
 Det är tabu
 9 Att kasta av sig en kruka
 Full med vatten,
 11 Men tabun måste brytas
 Tabun är kedjor runt din hals,
 13 Slaveriets kedjor;
- VIII 1 Krossa vattenkrukans
 Krossa tabun och seder
 3 Alla hindrande traditioner...

[...]